

Herberts
 ZEE en LANFREYSE
 NE
 ASIA
 en
 AFRICA

TH: HERBERTS

ZEE- en LANT-REYSE.

Na verscheyde

Deelen van Asia en Africa:

BESCHRYVENDE

Voornamelijk de twee beroemde Rijken,
van den Persiaen, en den Grooten Mogul.

Als mede / verscheyde Machtige en Gzote Koninckrijcken van
Oost-Indien / en andere Gedeelten van Asia / te samen
met de aenleggende Eylanden:

Opsonderlijk verhandelende de Godts-dienst / Tale / Eysens-
schappen / Gewoonten / Dachten / Afkomsten / Manieren /
en andere aenmerckingen omtrent deselve.

Beneffens een Verhael van den eersten Vinder van
America.

Vyt het Engels in de Nederlandtsche Tale overgeset
door L. V. BOSCH.

T O P D O R D R E C H T,

By Abraham Andriessz. Boeck-herhooper / woonende by 't Stadt-huys / in 't Schuyf-
boeck. Anno 1658.

203. f. 166.

berwachtense het gebiedt van buyten/ of befoechen het binnen de bepaling/ en ma-
ken een kruys-lijn/ bescrijden het alsoo op sijn gemacht.

Twoe dagen na dit groote Feest/ quam den Hartogh/ met een treffelijck gebolg
van 30. Sultans en Cooselbahaws, op een Gallop tot Ally Cown; (soo was de
plaats van ons verblijf genoot) en alhoewel hy ons niet een ontberwacht befoech
meende te bespzingen/ was eventuel de boozsorge van onsen Heer Gesant (sooda-
nigh/ nemende alles op boozraedt in acht) dat hy op sijn afftügen alles in goede
ouder bandt/ beneffens een aengenaem vermaeck der oogten/ siende van upt de
Galderpen op een seer wel-riechende en vermackelijcken Hof/ daer de minnende
Cypres, en andere seltarne geboomten/ hem de heete stralen van de son afweer-
den. Endelijck nam den Hartogh de moet/ een heet gebedt van sijn eggen sere-
ken Wijn/ en onse Engelsche gedistileerde waters upt te staen / met een thoijfel-
achtige overtoomningh/ 't geen menigh stoute Wijn- bles het leven koste / tot dat
endelijck den Hartogh in het gebedt beswoeck / stoztende als een Os daer heen/
'twelck hiem niet wel sou bekomen hebben/ indien hiem den Heer Gesant by groot
geluck niet had opgehouden. De andere/ siende huanen Generael verslagen/ blie-
sen den astocht / en den dootlijck- dzoncken Hartogh wtert dooz Mr. Stodart, en
Mr. Emery uptgelepde. Des anderan daeghs sandt ons den Hartogh sijn ver-
schooningh toe / beneffens een tecken van dankbaerheyt/ bestaende in een ber-
eeringh van 12. bzade Paerden/ al gesadeit en getoont. Hier mede scheenen sy
alle ten hooghten vergenoeght / en onsen Heer met dit geweldigh onthael (hoe
wel tegen sijn Natuer strijdende) berdiende by hem den Tijtel van een Edel/
Wijjs/ Wilt en wel gemantert Heer. Daer veel andere teckens van vrientschap
en welkomst/ daer de giften en bereeringen niet uptgesloten werden/ kregen by
endelijck den cloef / na het Hof des Konincs doort te veyen: ick noem het verloff-
om dat den Hartogh heel woode van ons scheide. Wy waren alle haef ongefeten
en met versche Kameelen en Aliagoes doozsien / bequamen om sulck een tocht upt
te komen staen. 26. Dagen waren wy stil in Shyrax, dooz den vrylijcken Hartogh
tot sulck een langh verblijf gebzongen; op Wzoutwen Tichemis- dagh veretrocken
wy van daer na Spahawn, de Hoofst- stadt van Persia.

Wy moeten alhier een weynigh verletten / met een hoze beschrjvingh van het
herballen Persipolis, 't welck een duysent mijlen reysus berdiert / om gesien te
woorden/ zijnde het beste vultsheyds tecken/ niet alleen van Persia, maer van het
gehele Oosten.

De Stadt Persipolis (eerst genoott Elamis, van Elam, Soon van Sem, Soon
van Noach) is gebout/ of eerder vergroot/ dooz Sofarmus, een Heer upt Media,
de derde scrupch van Arbaces, die een endt maechte van de Assyrische Opper- heer-
schappp / dooz de doot van Sardanapalus, begornen dooz Belus, Nymrod en Jupiter,
sich uptstreckende ober 41. Keysers / tot dat Arbaces Babylon in nam. Dit Per-
sipolis is dooz Cambyles, Soon van Cyrus, seer verheerlijck/ en van hem/ tot op
Darius Codomanus, dooz de Rijck- stadt van Asia gehouden/ zijnde in dit besit ge-
hele 230. jaren/ in een gebolg van 13. Keyseren/ tot dat Alexander met het ber-
meesteren van geheel Asia, oock dese heerlijcke stadt berwoeste / obergelebert dooz
Teredates, en omber gewozpen dooz aenradingh van de Atheniaenche Thais, tot
groot leetwesen van Alexander. Een Stadt was het inder waerheyt soo upt-
streckende/ dat Quintus Curtius, en Diodorus Siculus, deselbe noemen/ de rijckste
en aengenaemste stadt onder de Son.

Sy had een hoogh en treffelijck Slot / omringht met een vize dubbele Muer/
de eerste zijnde hoogh 16. ellebogen/ verciert met haer tooren/ en bolwerken / de

W' Engel-
sken Ge-
sant wozt
van den
Hartogh
selbe be-
socht.

Den Wijn
wozt be-
sozloght/

doch den
Hartogh
betreft de
Baratie.

Geschenck
van den
Hartogh
aen den
Gesant/
tot dank-
baerheyt
van 't ont-
hael.

Betreck
narr den
Koningh.

De Rijk-
sich van
het oude
Persipolis,

haer Wou-
met/

haer Wers-
woester/

haer stree-
ke Durgs
of Slot.

toerde was 32. ellebogen hoogh/ de derde 60. al van seer aerdtigen gepolijsten
 Marmer/ gebende toeganch door bescbepden poozten van gegoten koper. Men
 de Oost- zijde was een aengenamen Heubel/ vier ackers groot/ daer de Koningen
 in seer heerlijke Begraef- plaetsen lagen. Sp had menigghte van schoone en selt-
 same gebouwen/ onder demelcke oock was die schoonen Tempel van Diana,
 Moeder van die van Ephesen, zijnde aldoen (na het seggen van Josephus) de
 schoonste van konst en stoffe van de geheele Werelt; de steenen waren van de al-
 derkostelijcste Marmer- en Porphyr- steenen, het oberwulffel van sijn gesulbert
 Goudt. Den gierigen Antiochus had wel langh bech daer op gehad: doch dese
 ontquam sijn tanden beter als die van Jerusalem, daer sijn godlooslich tien tonnen
 goudts upt haerde. Het Konincklijcke Valleys was upt een Marmeren
 Kofsteen gehouden/ hebbende meer als twee Engelsehe mijlen in het ronde/ heb-
 bende het bertwulffel en venster- werck van Goudt/ Silber/ Amber, en Yvoir.
 Den Thoon was van goudt en blinkende gesteenen. In een van de Karters
 was een konstigh gemaechte Wijngaert/ (door Pythius bereert) zijnde de stam
 swaer goudt/ en de trofften van Peelelen en Carbonckels. De stam woert geschat
 op 5000. Talenten goudts/ de hoer 3000. Talenten; inboegen dat wanneer den
 Griekischen Oberwinnaer dyse dagen langh geplondert had/ Alexander alken
 voer sijn gedeelte 120000. Talenten of 72. Millioenen kroonen had. En inder
 waerheyt men behoeft sich geenfins ober sulch een gemeldigen schat te verkwon-
 deren/ daer/ naer het seggen van veel oude Schrybers/ en onder anderen van
 Herodorus, de Persiaensche Monarchen Jaerlijcks alken upt India (behalben de
 schattingh van andere Koninckrijcken) 360000. Talenten goudts hadden.
 Soo is het dan geenfins te verwonderen dat den roof door den oberwinnenden
 Griek op 3000. Myl- Ezels is wech- geboert genomen/ hzengende upt 32. mil-
 lionen en 750000. ponden trymante. In die jonckheyt des Werelts sou men
 mogen verwondert zyn/ waer soo veel goudts gebonden kost worden/ ten waer
 ons de heilige bladeren verseckerden/ dat tot Jerusalem, ten tijde van den Ko-
 ninck Salomon, het goudt en silber soo gemeen was/ als de steenen op de straten.
 Maer/ sonder ons langer aen dese ongemeene Schatten te vergaen/ laet ons lie-
 ber onse gedachten en opmerkingen een woeyng besich houden/ met het beschou-
 wen van de oberbliffels van dese geweldige Stadt/ en besien of Don Garzia de
 Silva Figueroa, Gesant, in het Jaer 1619. van den Koninck van Spangien, Philip-
 pus de derde, heeft waer geseght/ die het genoemt heeft het eenige Gedenck- teek-
 ken van de Werelt/ als obertreffende alle Wonder- stucken des werelts. De ver-
 ballen oberbliffels van dit Persipolis worden heden ten dage Chil Manor ge-
 noemt/ of anders Chel Manor, het welk soo veel beteekent als 40. Toozens/ al-
 hoewel het veel beter Hashtoc Manor, dat is 80. Toozens magh genoemt worden/
 want soo veel konnender lichtelijc getelt worden. De geheele gront is met on-
 gelooflijcken arbeyt upt een vaste Marmeren Kof- steen gehouden/ zijnde twee-
 mael soo groot als het Slot tot Windsor; men klimt op langhs 95. gemake-
 lijcke trappen/ van gelijcken upt het onberganchelijc swarte Marmer uptge-
 houwen/ soo bzeedt datter 12. paerden neben malkander in de bzeede op konnen
 staen. De hooghte in sich selven is 22. geometrische boeten/ en waer de trappen
 niet en zyn/ is niet als een seple rots. Dicht by de hooghste trap is den inganch
 van het Konincklijck Parps. De bzeede van als noch gesien worden/ in spijt
 van vier of ongeweert. Op de eene zijde van de poort staet een geweldige grooten
 Elephant, en op de andere/ een driegelijcke Rhinoceros. De ingichte van den selven
 inganch is omtrent 20. boeten. Dese Beelden zyn van den selven blinkenden

Dachtige Tempel van Diana.

Het Konincklijck Valleys.

Omge- looffelijcken schat door Alexander als sijn ge- rooft.

Beeschij- ningh van de verballen ober- bliffels van Persipolis.

Maermer gesneden/ elck tien ellen hoog/ elck eben vast en onberganchelijck. Ceu-
ge loepnige treden bozder hebt op uyt desebe stoffe 2. aerdtige (Doozens/ en daer by
een ander verballen Gebouwt/beneffens een geweldigen Pegalus, een pzoef-stuch
van booztreffelijcke konst. Zynde in dit Boztael/siet men een schoone grondt/ bes-
klaeglijck in menigte van schoone verballene stucken van een hondert wittte. Maer-
mere Pplaren / soo heel als gebzoken/ verheerlijckende dit opt wonderlijck Ge-
boubt. Op verscheyden van dese Pplaren/hebbe de Oycveaers hun nesten gemaecht/
daerse meer met wint en woeder gequelt woorden/ als met hzees booz eenigh volck/
ontrent hen/ die dooz een groote eerbiedighepdt dit gebiert (als het boozbeelt van
danchbaerhepdt doagende) genooysaem van alle oberlast bezijden. De Pp-
laren / detwelcke als noch in hun geheel zyn / (hoewel hardt gedzucht booz de ge-
duertigen strijdt van de tydt) hebben de hooghte van tusfschen 15. en 20. ellebogen/
rijfende seer aerdtigh in 40. vierkanten. Het werck is aerdtigh / en de stoffe koste-
lijck / en de ozder in de boelcke sp oppgerecht staen/ niet min pzyfflijck / doch als sp in
hun woelen zyn geweest / by na onmetbolghlijck. Staende op de neder-plaets / geno-
ten top een schoon uytfsicht / maer op den top daer van / een Horison van 30. mij-
len aengenaeme en onberhinderde blackte/schijnende dit heerlijck geboubt van al-
le kanten als aen te lidden.

In een gedeelte van dese plaets / sagen top in een spiegel van gepolijsten Mar-
mor thoels of dertien regels schryft / van hzeemde teechenen / of Characters, schoon
en aengenaem tot het ooggh / maer van sulck een verbozgenthepdt / dat geen diep
berfsant het selde sou konnen begripen. Sp bestonden uyt hzeemde gedaenten/
bzekant / lanchboerpfich en Pyramidael, doch seer aerdtigh by malkanderen ge-
boeght. Hier docht dat ick'er eenige Griekclche letteren kost in binden/na de ou-
de flagh/detwelcke/by een geboeght uyt bzachten Ahasuerus Theos, den Godt Aha-
suerus. Hier docht by is een andere plaets / vierkant / hebbende van hoeck tot
hoeck 90. treden/ makende alsoo in den omganch 360. treden. Daer waren acht
beunen in / waer van de vier 6. en de andere 4. treden breekt waren. Sp waren
alle gemaecht uyt 7. groote gepolijste Marmer-steenen, op malkander vast ge-
maecht; elck van dese steenen was 4. ellen lanch / en 5. vierdeedel hoogh / heel
koustelijck doozsneden/ met de gedaenten van Leeuwen, Grijsfioenen, Tygers, en
Stieren, en op andere plaetsen (want de mueren zyn durabel) Welt-flagen/ Offer-
hardten/ Zege-malen/ Olympische wed-loopen en diergelijcke / alles gedaen met
een bysondere konst en in een seer betamelijcke ozder. Boven pder deur staet de
beelcents van een Opper-Koninck / met sijn langen Cabbaert / en andere Kon-
incklijcke vertierselen/ het hapt hangt hen lang en gekrolt / de smckerhant hout
een Werck-kloot / en de rechter een sighs-staf, een gedaente en dragt / die noyt by
Perfsaensche Dozsten is gebuycht geweest. De Inwoonders / die daer maer on-
lang eenigh werck van hebben begimnen te maken / noemense Iamhet en Atron,
Simon en Salomon, tot verwondering datse daer Rustan en Hercules niet hebben
by-geboeght / 't welck sp met een werck hadden konnen doen.

Sp dese laetste vertoont sich een derde Kamer / detwelcke (indien onsen wagh-
buiser ons niet bezieghet) een Woutent-getimmer sou geweest hebben. Sp heeft
vier ongelijcke hoeken / twee zyn van tseftigh / en de andere twee van tsebentigh
groote schreden. Van dese gingen top in een vierde / waer van de twee zijden 20.
en de twee anderen 30. schreden groot waren. De mueren van dese Kamer wa-
ren uytstreckende van swarten blinkenden Maermer / op veel plaetsen soo seider
en schoor / dat top ons daer met gemak in kosten spiegelten / zynde geenen stalen
spiegel daer eenighsints by te vergelijcken. Op veel deelen van de wandt waren

Konstige en pzoef-
rijge onder-
brekt.

Heerlijck
Woutent-
getimmer
beschreut.

ke hem een Slaepzanch in geeft/ en geduerende de woerkinge van de selbe/ hem de Wel van het Bleeck af/ en aen het Wel doet / 't welck hem niet alleen niet en hindert/ maer self kittinge verwecht. Alsdan smeert men daer wat Salf op/ en daer mede is het werck volkomen. Maer hier een Raeght te sien tot Raegdelijche jaren / is soo veel als of ghy een swarte Swaen / of een witte Raven socht. In de groene jaren gebense de begeerte Deernen een senijnigen Zanch in/ wiens kracht is / dooz een zeeinde epgenschap de Raeghdelijche deelen te hervijden ; in sulcher boegen dat 'er Wel en Koozt bequamelijch in mogen. En het geen het quaetste is/ de Woutwen schamen sich niet tot aen den middel naecht te gaen/ dekkende de rest met een seer dun doozschijnend kleedeken/ in sulcher boegen dat het sich opent wanneer sy gaen / en een licht windeken de oogen met het onsurber gesicht/ van hun snoode Leden/ kan versaden. De Jongens schilderen sich selven dan hoofd tot de boeten met een Hemel-vertoe/ en tot vermeerderingh van hun schoonheyt/ snijden en herben hun naechte Wel/ het welck na mijn gevoelen/ meer schzick als nabolgingh in eenigh Kespiger sal maken. De Mannen houden veel van Reuckwerck/ en betrachten seer alderhande Hoffelijche manieren.

Onbeschaemde
sleedingh
der Wout-
wen.

Rijkdom-
men van
Siam.

Wonder-
lijke
kracht en
eigen-
schap van
de Cabriz-
steen.

Het Gemest is niet meer als gemeen van Glas / en andere bertierfelen der Natuere/ maer seer overbloedigh in rijcke Gesteenten/ als Diamanten, Chrysoliten, Onix-stenen, Zeyl-stenen, Bezoar, Lignum Aloes, Benjoin, Cartoen, Goudt, Silver, Yfer, en Kooper-mijnen ; alle het welcke noch vermeerdert woort dooz de menigte van Silber/ het welcke aldaer van Japan woort gebzacht / als ooch Lijf-rocht/ en andere noodige dinghen / van andere Gemesten/ dewelcke alhier beter koop verhocht woorden als in andere deelen. Maer onder de gedenckwaerdighe dingen is ooch de Cabriz, of Bloedt-steen / dewelcke hier groept ; van welkers wonderlijke kracht Olorius aldus schrijft : In die tijden wanneer de Portugeesen tegen de stout Sumatranen oozlogghden/ ondercktense een Junck in Zee / sy begaben sich daer na toe / en komende deselve aen boort / wierden sy teghen-gefaent dooz Nahodabeg, de Schipbooght/hun ouden Dpant ; maer na een langh en hart gebecht/ enterden sy het Schip/ en vielen onder de naechte Indianen, sloegen doot al die hen boozquamen / en onder anderen den Hoost-man Nahodabeg ; dewelcke tot hun groote verbaestheyt geen bloedt en liet / hoewel hy meer als op 40. plaetsen gewont en gehouten was. Sy hielden dit booz Tooberp/ tot datse rent gouden Arm-ringh/ waer in desen Cabriz-steen geset was/ hem afgenomen hadden / waer op het bloedt overbloedighelijch dooz al de wonden quam uptgelopen. In der waerheyt een kostelijcken Steen / die het bloeden kan wederhouden/ maer by kostelijcker soufe zijn/ indiese deselve kracht tegens de doot had.

Van Pegu.

Weshtzif-
dingh van
Pegu.

Pegu is mede een seer vermaert Koninkrijck in Oost-Indien, by de Oude Schrijbers Lektarum Regio genoemt. Het is bepaelt dooz Siam, de Ganges, en de Zee ; een Opper-gebiedt/ het welck booz 50. jaren hare macht-palen by verder upthzeye/ eer dat de Siammers soo menighe brave Stadt en Heerschappp van hare Stede-kroon af-pluckten : Ebenwel blijft sy noch Dozstinne over verscheppen Eplanden / als Monym, Barongo, Nogomallo, Duradura, Cocos, &c.

Pegu (het welcke by Castaldus woort gehouden booz de oude Stadt Triglipon van Ptolomeus) leght op de hooghte van 16. graden 14. minuten ; Een Stadt met

met een goede steenen Wal omringelt/ en met menigte van Coorans en Timen beciert en versterkt. En om upt en in te komen/ vertoonen u vier fraepe Doozen/ beneffens twaelf minder Ingangen; vooz de rest niet onhebbelijck gebout; doch meer vastigheyt ontfangende dooz het diepe Maeras (vol Crocodillen) het welcke haer omcingelt. De Straten zijn niet veel in het getal/ maer wijdt en breedt/ en meestendeel lijn-recht; vooz pder Huys (die gemeenlijck laegh zijn) groept een vermakelijcken Boom/ met dubbele nuttigheyt/ soo van haer Fruyt als van haer schadulde.

De Stadt is in twee deelen verdeelt/ in de oude en nieuwe Stadt: maer de oude is de grootste/ en het meeste bewoont. De Tempelen en Swoet-plaetsen/ of Baden/ zijn hier aemmerkelijck/ doch de eerste van binnen met afgroutwelijcke Turwelijche/ hoewel guide/ Beelden voozsien. Die tot Dogonnee is niet wepnigh gedenckwaerdigh/ als de welcke dooz sijn gebouwe en becierselen soo menigh affser in het Oosten gebonden worden/ te boben gaet. De Wildernis daer om heen staende/ met de oude Afgoderpe daer in gepleeght/ sou een wijtloopige beschijninge bereyffchen/ ten waer top tot andere dingen geroepen wierden.

Die Koninckrijck is vol van alle Wereltliche vermakelijcheden/ en zegenningen van de Natuere/ als Goudt, Silver, Loodt, Yser, beneffens Smaragden, Topazen, Robijnen, Saphyren, Graanaten, Elmerauden, Espinellen en Cats-ogen, als mede van Rijs, Caravancen, langhe Peper, Suycker, Benjoin, Muscus, Gummi-lacca, Cattoen, Callicoos, en wat er meer tot lust/ nootduyst of vermaeck van eenigh redelijck Mensche sou konnen bereyffcht worden. Maer indien al dese dingen hondertmael soo veel waren/ soudense eventuel niet machtigh zijn hen waerlijck geluckigh te maken/ alsoo hen de ware Peerle des Euangeliums ontbreect. Die gebovense dat de Werelt vier Scheyppingen heeft gehabt/ en ter oorsaeck van hare goddeloosheyt viermael is verteert geweest/ eens dooz het vyer/ eens dooz twint/ eens dooz water/ en eens dooz de aerdbedingen; zijnde elcke Werelt of Ceulve bestiert dooz een bysondere Godsheyt; ellendigh alleenlijck hier in/ dat hy berganchelijck/ en niet almachtigh noch onsterfijck was. Sp rekenen dat de laetste vernieling der Werelt/ en de doot van hunne laetsten God 30000. jaren verleden is/ en dat in Platoos groot Jaer alle dingen weder tot een Chaos sal worden. Sp hebben ook eenigh gevoelen van een groot Heer/ dewelke Almachtigh/ Alwetende en Onsterfijck is/ die leeft/ en in den Hemel regeert/ maer sp eeren hem niet/ om dat haer de Saran wijs maect dat hy het selve niet begeert. Sp gelooven oock een opstandingh der dooden/ en weder-vereeniginge van Ziel en Lichaem.

Hun Kledingh is dun en sijn/ wepnigh verschillende van dat van Indukant en Siam, doch wel hier in datse geen Saerden dzagen/ en hun tanden swart verwoen/ om dat de tanden van de Honden witt zijn/ die sp in geenige dingen willen nabolgen. Sp snijden en kerwen hun vleesch oock/ om daer in uptsteckender te zijn als andere Volcheren.

Vooz minder als hondert jaren was de Peguansche Heerschappp by uptstehender als heden ten dage/ hebende onder haer gebiedt 12. rijcke Koninckrijcken/ die haer altemael vooz hun Oppermacht erkenden: Upt welcke Rijcken den Koninck Jaerlijcks vooz een Schattingh twee millioenen Kroonen troock. Hy had een millioen Mannen die hem in den Oozlogh dienden. Maer sijn opgeblasentheyt opswellende tot Czamp/ en sijn Czamp muypertp verwoeckende/ vandt sich naderhandt van sijn eygen Onderbaen/ den Koninck van Siam, der meeffert/ en dese sich Meester van bep de Koninckrijcken/ gebende eventuel Stadt en Rijck deselve Kupster die het van te voren had.

Gelegene
berdt/
grootte/en
nauerijck-
he stercke
van de
Stadt Pegu.

Dermaer
de Tempel.

Rijckdom-
men en
Dyucht
van Pegu.

Der In-
woonders
doozname
geboerens
ontrent
den Gods-
dienst.

Doozlebe-
re mo-
genchep
der Pegu-
ansche
Heer-
schappp.

De Ma-
mur en
eygen-
fchap des
Oliphants
befcyzert.

Van Pegu tot Bengala zijn 90. mijlen. De tweede Stadt van aensien is Mar-
cavan, gelegen op de hooghte van 15. graden. Wy fouden een groote befchrijving
komen maken van de Dyaelt en Heerlijckheydt des Konincs van dese plaets/
maer om hozt te zijn / fullen wy alleenigh aenroeren / dat hier den witten Oliphant
gebonden / en felf / ter oorfaek van dese ongewoone verwoe / tot een Godtsheydt ge-
maecht wozt. Dit Gedierte is van wegen gewoicht en verstant het voozmaemfte
onder al de onrebelijcke Schepfelen. Sy gaen twee / fomwijlen drie jaren met
Jonngen / en lijden geweldige pijn in het verlossen. Hun uper is tuffchen de twee
voorzfte beenen / het welck het Jongh lichtelijck weet te binden ; wanneer het drie
jaren oudt geworden is / wozt het geboedt met Dabelen / Wel / Melck / Wep /
Fruyten / Supcker-riedt / en Honigh. Sy groepen tot hun 15. jaren toe / fom-
wijlen tot de hooghte van 24. boeten / ebenwel moetense needer te leggen / te dansen /
en andere aerdigheden feer vaerdigh upt te wercken. In heet weder / of wanneer
de teel-lufft in hen begint te wercken / wozt het Namaken dol / en als dan valt er
niet veel mede te fpeelen / zijnde de teel-baten in het Doozhooft. Donckere fchadu-
wen / Holen en Ribieren behagen haer ; Swijnen / Slanghen / en Mufen / zijn
hun Wpanden. Het Hanen-gekrup quelt hem soo feer niet / als het hem wel ver-
maecht met fijnen Snuyt den Rhinoceros te ontmoeten. De Perfianen noemen
hem de afbeeljingh van Getrouwigheyt / de Agyptenaren van Gerechtigheyt /
de Indianen van Godtbruyctigheyt / de Siamiten van Beheughuiffe / de Arabiers
van Grootmoedigheyt / en de Sumatranen van Doozfenigheyt.

De Civet-kar wozt hier oock gebonden / dewelcke een gelijcke befchrijving ver-
dienen fou / ten waer onse Landen met de levende tegenwoozdigheyt van dit ge-
dierte oberbloedigh boozien waren.

Zijnde genoeghsaem verbaefcht op het Landt / laet ons zepl maekken / en be-
foecken de Edelste Eplanden van het Oosten.

Van Sumatra.

Befchij-
vingh van
Sumatra.

Sumatra is het vermaerde Eplandt / dat by Aristoteles de Mundo, en andere
Soude Schrybers Taprobane is genoemt geweest. Het magh met recht het derde
de of vierde groot Eplandt van de geheele Werelt genoemt worden ; als zijnde
600. (en gelijck fomunige willen 900.) Engelfche mijlen langh / en 240. breedt ;
daer Salomon op gehandelt / doch Alexander niet van geweten heeft ; hoewel
Megasthenes wil / dat fijn Dienaer Onelecritus soo verre fou gezepl hebben. Al-
varo Telezzo is de eerste Chriften die in het Jaer 1506. het selve gebonden heeft /
zeplende / om Goudt te binden / daer hem de windt henen boerde ; zedert welckien
tijdt het selve Gouest van menighte van anderen bevaeren is. Het leydt recht on-
der de Linie ; en is als nu een plaets daer verscheppen kleene Koningen hun ge-
biedt hebben ; doch van al dese is die van Acheen de voozmaemfte. Maer alle
zijne rijk in Goudt / Druychten / en edele Gefeenten / doch ellendigh in de Ma-
hometaensche dwalinge / of soo verfoepen in het Heydendom / dat de meeste Kat-
ten / Ratten / Honden / ja den Dupel / of pets anders dat upt de Elementen han
gestneet worden / eeren en aenbidden. Soo Wrouwen als Mannen gaen meesten-
deel naecht / maer zijn dapper in den Oozlogh. Het Landt is goet / daer het met
Ribieren en Wateren bespooept wozt / doch doyre / daer de Goudt-aderen zijn.
Dele Steden van waerden worden in het Landt gebonden / van de welcke Ma-
nancabo (een plaets vol Goudt) geen van de minste is. Maer de Zee-fteden en
Dorpen zijn van meerder waerde ; als Acheen , (by hen Athey genoemt) Peder,

De In-
woonders
daer van
zijn groo-
te Afgo-
den die-
naers.

Voorna-
me Sted.

Pa-

Pacem, Daya, Tico, Priaman, Tykoa, (beoosten Iambee) Baruzee, Cattatinga, Aru, Daru, en Passaman, de laetste in oorder/ maer de eerste in Goudt en maerde. De Ritbieren zijn vol van Wisc/ doch seer dooz de Crocodillen ontbeert/ die hier meer als self in den Rijn gebonden worden/ die het visschen soo met den Angel als Retten niet weynigh verhinderen. Dit vreeselijck Schepsel is een van de grootste woonders die top gebonden hebben/ voornamentlijck/ dooz soo heel het wpt een soo kleene Ep sulck een groot gebeerte te doozschijn brenghet. Het Ep is niet grooter als dat van een Kalekoen, en de Wucht komt op te groepen tot acht of tien ellen in de lengte. Hun Lichaem is niet langer als den staert/ dewelcke sp gebzupcken gelijck den Oliphant den Snuyt. Hun mondt is gewelddigh wijdt/ bequaem met eeren beet. Man of Peert te verslinden. Hun tanden slupten sich in malkander/ en hebben geen tonge/ gelijckse oock het bobenste haechbeeren niet betweghen konnen. Hun buyck is woeck/ maer de rugge hart en ondoozboozlijck/ ter oofsaeck van de harde schobben daer deselve mede gewapent is. De heele Winter onthouderse sich van allerhande boedsel/ maer de rest van het Jaer is alles hun gadingh/ verslindende den Roof met een groote graeghepdt. Niet min gemerckelijck is het dzaghen van het Wjshien/ 60. daghen gaen boozp eer sp haer Eeren leedt/ en soo veel dagen verbergt sp deselve/ en andere 60. dagen gebzupcken sp tot het upthzoeden/ gelijck oock 60. jaren gemeenlijck de tijt is / dat dit ge-dierte leeft. Den naem van Crocodil komt van Crocus, Saffraen/ om dat het den Saffraen seer vreeset. Het is het alderschadelijckste van alle Zee-monsters/ vertoonende seer epgentlijck de Natuer van alle Wepners/ welckers balsche tranen gemeenlijck Crocodils-tranen genoemt worden. Zijn groote byandt is den Ichneumon; die in sijn keel sluypt/ terwyl hy sijnen bech opent om den klepnen Trochil sijn tanden te laten schoon maechen/ daer hy hem endelijck den Bupck doozhijt.

Gebaente/
Natuur
en Herdt
des Cro-
codils be-
schreuen.

Van hier zeplen top boozp menigh kleen Eplandt/ als onder anderen Lampon en Marrah, in de Strate van Sunda, of Sundij, soo genoemt by Ptolomeus, als oock van een Hptchoeck en Stadt in het naeste groote Eplandt. Van Polygundy souden top wel spzeken/maer gelijck top daer niet willen Landen/ (ter oofsaeck van het quaet onthael dat onse Plantagie aldaer/soo van Vrouwen als quaet boedsel gehadt heeft) alsoo willen top oock den Leser niet ophouden/ en lieber ons gesicht wenden naer het bzuchtbaer/ en met allen vermaechelijcke

Java.

Java Major, of het groote Java, is een Eplandt gelegen aen de Bengalaensche Zee, top de hooghte van 7. graden en 40. minuten/ en op de lenghte van 120. graden. Van het Ooster tot het Wester gedeelte begrijpt het vier hondert en vijftigh Engelsche mijlen/ of hondert en vijftigh Duysche mijlen; van het Noozder tot het Zupder tnegentigh Duysche mijlen/ of 270. Engelsche mijlen. Het binnenlandtsche Gewest is gemeenlijck en doozgaens Berghachtigh/ en wemigh b:woont/ maer naerder aen de Zee/ is het laegh en volckrijck; het eerste is windachtigh/ maer niet ongesondt; het laetste Doelachtigh en ongesondt. Het is vol van kleene Doppen en Dozp-lieden. De Zee-kust/ ter oofsaeck van den Peepshandel/ heeft wel gebouwde Steden/ die meest wel-barende zijn/ en met allen weerbaer/ voornamentlijck aen het Noozd-oosten; als Bantam, Palamban, Jacca-
tra, (nu by de Hollanders Batavia genoemt/ maer eertijds by de Inwoonders Sunda Calapa) Iaparra, Tuban, Iortan, Greecy, Chyringin, Serebaya, &c.

Weshtij-
dingh van
Java
Major.

Voorna-
me Stede.

Bantam te
schrijven.

Bantam leghet op de Hooghte van 6. graden 20. minuten / hebbende 3. graden / westelijcke Variatie, of veranderinge. Het is de grootste Stadt van het Eplandt / beseten by de Antwoorders / hebbende omtrent de lenghte van twee Engelsche mijlen / en zijnde verdeelt in een Buzzar , de Pengrans Bales / eenige woepnighe Straten / en aen het meest afgelegen eynde / in eenige kleine Wooningen der loose Chinesen. Van sich selven geeft het niet als alleen Rijs, Peper, en Cattoen; hoewel inder daedt de Peper hier ten meestendeel gejaecht wordt van de Chinesen, die hier in Louto-maent gemeenlijck komen anchoren / en hun Iuncken, of Prawen, te ontladen / diese herwaerts aenbrugen van lamby, Borneo, Malacca, en meer andere plaetsen; maechende Bantam hun Magazijn, of Huys van voorzraedt / daerse de Engelschen en andere koop-lieden wt gerieben. Dese Chynesen zijn vreedsame Lieben / maer wellustigh en geneghen tot Wrouwen / kostelijck in hun tijdt-hoztinghen / en met allen groote Speelers en Dobbelaers; maer in hun koop-handel over loos. Menighmael geraeckense wel soo gewelddigh aen het speelen / datse niet alleen alle hun Middelen / maer oock self hun Wrouwen en kinderen komen te verdobbelen; maer weten kunnen een oogenblich tijds / soo veel weer hier of daer by een te schrypen / dat dese wederom verlost worden / andersints worden deselve des anderen daeghs opentlijck op de Marchat verhocht.

Chinesen
zijn groo-
te Speel-
ders en
Dobbe-
laers.

De Javaensche Koningen / of om beter te seggen / Onder-Koningen / zijn dijs in het getal; hier van de selve staen onder den Gzooten Mattaran; dewelcke by tijden van Oorlogh machtigh is ober de 200000. wanhopige Slaven / waerte / hoewel dappere Oorloghs-mannen in het Veldt te brengen. Sp hebben slechte order in hun Oorlogen / doch weten het al dooz hun stoutheyt wt te voeren. Het Clima vrandt hier soo gewelddigh datse aen woepnigh kleeedingh genoegh hebben / ja den meesten hoop gaen naecht. Sp gebruycken Lancen / Woop-pijlen / Bogen / en Schilden / maer hun meeste snoeken is in hun Ponjaerden, of Critzen, een Gelwee gemeenlijck twee hoeten langh / vreedt en geklamt / scherp van snie en van punt; maer (tegens de Wet der Natueren) snoedelijck vergifticht / of met doodelijck Dingen bestreecken. Het Handvatfel is gemeenlijck van hout of Hoozn (som-nigge hebbense oock van Goudt of van Silber / of Epenbeen) gestreden / in de gedaente van een leelijcken Pagode; die eventwel / hoe leelijck sp zijn / van dese ellendige verblinde Menschen aengebeden worden.

Gzoot
mogent-
heyt des
Mattaran.

De Java-
nen zijn
dappere
krijghs-
lieden;

Sp oeffnen sich in alderhande ongebondenheden van moorderp / overspel / diefte / rooberp / bedziegerp / en alderhande slagh van Schelmerpen; gelijck oock in Cooberp / en Stierre-kunde; in welck laetste hume Priesters met allen seer erbaren zijn / onderwoesen dooz hummen grooten Leer-meester den Dupbel / om te beter danck by hen te verdienen; op datse hem eeren als hun Apollo, van die kennis die by ons verbloecht en verstootten mozt.

Maer ge-
oeffent in
alle snoob-
heden en
schelm-
stichten.

Dit Volck is beguamer om te swemmen / als te baren / eventwel zijns niet heel overbaren in Zee-handel of Zee-haert / gelijck hun oock geen Schepen ontbreken om quaedt mede te doen. Hun grootste vermaech bestaet in de Tyger-Jaght / en diergelijcke wilde Gedierten / die wederstandt kunnen doen. Sp hebben aen sommigge gebedten van dit Eplandt kennisse van Mahomet, dewelcke / gelijck een besmettelijcke Lucht / van dese en ander berlegene Menschen ingesogen is getwoeden. Sp zijn seer vziendelijck tegens de Engelsen, en toonen groote hegerre om hen te dienen; voornamelijck sedert de Hollanders hen Iaccatra afgenomen hebben; tusschen dewelcke sulch een vbandtschap is / dat die gene die een Hollander doodt of lebendigh brengen / daer vooz geniet een berreeringh van 15. Ryalen van achten. De Oran-kays, of de beste soort van dit Volck / zijn sw en gemeensaem /

Hun haer
en afkeer
tot de Hollan-
ders.

maer in geenen deele te vertronwen. Sy willen hun afkomstigh reechenen upt China; zijnde hun Dooz-ouders/700. jaren boozleden/hier te Lande/in een Iunck dooz slozm en ontwer gelandt en aengedeben. Sy zijn moedigh/ en dzagen hun haps lanch / het welcke sy ontmoinden met en schoone Shalh, of manier van een Tulban. Sy gaen naecht tot den middel toe/ daerse sich bekleeden met een kleet- jen van verscheden berwen / het welcke hen niet beneden de knipen komt. Sy konnen dooz al niet verdzagen/ dat hen permandt aen het hooft sou caechen. Hun gemeene spijse is hier Rijs, Tarwe, Pinang, Betelle, Opium, Geyten, Eyeren, Hoenderen, Cocos, en diergelijke Druchten. Hun drank is/ onder anderen/Rack-a-pee, het welck onmatelijck gedroncken zijnde / de doodt veroozsaecht / doch maigh- lich genutticht/ verzeught het hart / geneest de Loop / doodt de Dozmen / en doet de spijse wel verteeren.

Verdt en
geden ber
Oran-kais.

Maer dit Eplandt den naem van Java van daen heeft/ beken ich niet te weten; ich sou het geensints der ventrecken op Javan, den Soon van Japhet, en Deef van Noach, alsoo het meeste geboelen is/ dat dese Griecken-landt bevolcht heeft. Doch alsoo sijn Broeder Tharlis dese Gewesten geplant heeft / soude het soo seer niet te verwonderen sijn/ al had dese niet sijn's Broeders naem desselfs gebahtenisse al- hier willen eendwigh maechen. Behalven Peper, woxt alhier in dit Eplant niets gebonden/ het geen aenmerckens waerdigh is. Dese Boom woxt gezaept / en waanneerse begint upt te schieten / dooz stocken en riet-staven opgehouden/ om de- welcke sy sich met menighte van kronchelen weet te winden/ tot dat het dooz lanchheit van tijden de gedaente van een ronde en vermakelijcke Boom krijght. De Peper hanght in Clossen/ dewelcke hier duppen lanch / en een in de rondte breedt sijn/ elck uptleberende 50. of 60. knopen/vol/rondt en welreckende. Doch dese Drucht is by ons te wel bekent / om daer deel hzeeder en wijdtloopiger bes- chryvingh van te maechen/ booznamentlijck gelijkse tot ons overgezacht/ en van ons gebuyct woxt. De Cartoen (gemeender in Persia en Guzuraten, als hier) is niet min gedenckwaerdigh en gebuyckelijck. De Boom is smal/ recht en ontrent een elle hoogh van der aerden; boven spzepte sich selven in versche- den tacken upt / yder tack beladen met menighte van ballen of knobbels daer de Bombast of Katroen in is; de gedaente van de knobbels is rondt/ en in grootte gelijck een Ockerhooft; waanneerse beginnen te rijpen/ opent sich desen knobbel/ en brenghet haer Schat te voorschijn. Dese dan gepluckt zijnde / worden op een hoop gelegd / en dooz eenigh daer toe bequaem werctuygh woxt de Wol daer upt gearbeydt/ dewelcke dooz den Egenaer naelt by een versamelt woxt.

Aenmerck-
tingh op
den naem
van Iava.

De Maleysche Tael is van een seer aengename klant/ en genoegsaem een Du- sijnch dooz verstandige ooren; ook een Tael die ober de meeste Gewesten van India doozgaens en seer gemeensam gesproken woxt / gelijk in andere deelen des We- relts de Latijnsche, Arabische, of Sclavonische Talen.

Maleysche
Tael ist
aenge-
naem/ en
de booz-
naemse in
gebuyck
dooz ge-
deel India.

Wy moeten endelijck weder in Zee / en ons selven niet wepnigh gelukkig ach- ten/ dat wy behouden aen de Celebes gekomen sijn / een plaets van onse schicking en geensints upt den wegh. Onsen Cours, of loop/ van Java daer na toe is Dooz- Oost/ zijnde van Bantam 200. Nederlandtsche mijlen/ of daer ontrent.

Van de Celebes.

Celebes (by de sommige genoemt Makasser, van de booznaemste harer Steden) is een Gewest het welck/ ten insicht van haer grootte en hoedanigheyt/ geen- sints te versmaden is. Het streckt sich van de Middell-lijn 6. graden Zuidwaert.

De schry-
vingh van
Celebes.